

УДК 336.1

ЮРЧИШЕНА Людмила Вікторівна,

кандидат економічних наук, доцент

КУРІПКО Людмила Юрїївна

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ НЕДОФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

В статті проаналізовано планові та фактичні видатки місцевих бюджетів на прикладі Росошанської сільської ради, визначено рівень їх фінансування, а також обґрунтовано основні проблеми зміцнення фінансової незалежності місцевого самоврядування в Україні.

Ключові слова: *видатки місцевих бюджетів, фінансування, місцеві бюджети.*

In the article analyzes the planned and actual expenditures of local budgets for example Rososhanskoyi village council determined the level of funding, as well as reasonably basic problems of strengthening the financial independence of local self-government in Ukraine.

Keywords: *local budget expenditures, financing, local budgets.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Проблема фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в Україні є досить актуальною, це пов'язано із: невідповідністю між завданнями органів місцевого самоврядування і ресурсами, необхідними для їх виконання; невизначеністю критеріїв фінансового вирівнювання та розподілу місцевих субвенцій; необґрунтованим обмеженням використання позикових капіталів; суттєвим домінуванням трансфертів над власними фінансовими ресурсами; обмеженою часткою надходжень від місцевого оподаткування [4; 8].

В останні роки посилилась невідповідність між завданнями органів місцевого самоврядування та ресурсами, необхідними для їх виконання. Хронічна нестача фінансових ресурсів в органів місцевого самоврядування та нестабільність їх доходних джерел, на сьогодні, стали проблемою загальнодержавної ваги. В абсолютній більшості населені пункти України не вирішують найболючіші життєві проблеми людей, занепадає міське господарство, соціально-економічна сфера, освіта, охорона здоров'я, погіршується стан доріг тощо. Тому сьогодні надзвичайно актуальною проблемою є оцінка та зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування в Україні, а також визначення основних проблем щодо недофінансування видатків місцевих бюджетів.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з формування місцевих бюджетів, а також фінансування заходів соціально-економічного розвитку міст за рахунок виконання галузевих і окремих бюджетних програм, їх правове врегулювання вивчали Карабутова В.В., Новаковський Л.Я., Пархоменко В.Г., Рабошук Я.О., Слобожан О.В., Томнюк О. Є., Пітцика

М.В., Ільяшенко В.А., Сенюк Г.А. та інші. Проте, дана проблема повністю не вирішена, а тому потребує подальших досліджень на рівні органів місцевого самоврядування.

Метою статті є оцінка фінансування видатків місцевих бюджетів та виявлення проблем щодо їх недофінансування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Головним інститутом у системі фінансів місцевих органів влади є місцевий бюджет. В Бюджетному кодексі України (ст. 5) [2] сказано, що «Місцевими бюджетами визнаються бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування. Бюджетами місцевого самоврядування визнаються бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань».

З наведеного визначення можна сказати, що структура місцевих бюджетів визначається адміністративно-територіальним поділом України. Кожна самостійна адміністративно-територіальна одиниця створює власний бюджет, який є фінансовою основою діяльності місцевих органів влади.

Видаткова частина місцевих бюджетів найяскравіше відображає наслідки економічних і соціальних процесів в країні. Головні сторони діяльності місцевих органів влади – розробка і здійснення планів економічного і соціального розвитку на підвідомчій їм території.

Необхідними умовами стабільності бюджетної системи є відповідність видаткових зобов'язань повноваженням і функціям державної та місцевої влади й оптимальний розподіл бюджетних ресурсів для фінансування таких функцій.

Нині практично по кожному з показників, які відображають стан соціально-економічного розвитку регіонів України, спостерігаються істотні міжрегіональні відмінності. Різний рівень забезпеченості, наприклад, послугами транспортної інфраструктури або засобами зв'язку зумовлює неефективне міжрегіональне переміщення капіталів, праці та інших виробничих факторів. При значних відмінностях у можливостях та потенціалі регіонів бідніші з них не можуть конкурувати з іншими за право розміщення підприємств на своїй території. Дуже важливим є також те, що за таких умов навряд чи може бути сформована належна (тобто потужна та розгалужена) інфраструктура системи освіти, що, як відомо, є основою для забезпечення рівних вихідних шансів для молодого покоління.

Відповідно до чинного бюджетного законодавства місцеві органи влади є самостійними при формуванні своїх бюджетів. Однак у структурі їх видатків значну питому вагу займають видатки, які фактично визначаються рішеннями центрального уряду, наприклад, рівень мінімальної заробітної плати або рівень підвищення заробітної плати в бюджетній сфері.

Бюджетні установи на початок планового року складають помісячні розписи місцевих бюджетів, куди протягом року можуть вноситися зміни у разі:

– необхідності перерозподілу бюджетних асигнувань в розрізі економічної класифікації видатків бюджету у межах загального обсягу бюджетних призначень за тимчасовою класифікацією окремо за загальним та спеціальним фондами бюджету;

– прийняття нормативного акта про передачу бюджетних призначень від одного до іншого розпорядника бюджетних коштів;

Бізнес-економіка, фінанси, облік і аудит

– прийняття рішення про зменшення бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів у разі вчинення ними порушень бюджетного законодавства, визначених пунктами 24, 29 і 38 статті 116 Бюджетного кодексу України [2], на суму вчиненого порушення;

– прийняття рішення щодо перерозподілу видатків місцевого бюджету на заходи, визначені у рішенні відповідної ради;

– необхідності збільшення бюджетних асигнувань спеціального фонду місцевого бюджету;

– необхідності внесення змін до розпису доходів, фінансування або кредитування;

– внесення змін до рішення про місцевий бюджет.

Внесення змін до розпису за загальним і спеціальним фондом місцевого бюджету передбачає затвердження довідок про внесення змін до кошторисів, планів асигнувань (за винятком надання кредитів із бюджету) загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету та планів спеціального фонду бюджету (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків) у порядку, встановленому для затвердження цих документів [5].

Зміну планових та уточнених видатків Росошанської сільської ради за 2012-2013р.р. розраховано в табл. 1.

Таблиця 1. Аналіз зміни планових видатків Росошанської сільської ради.

Видатки	2012р.			2013 р.		
	План	Уточнений план	Абсл. відхил. (+,-)	План	Уточнений план	Абсл. відхил. (+,-)
1	2	3	4	5	6	7
Органи місцевого самоврядування	412926	564759	151833	509115	617554	108439
Дошкільні заклади освіти	625746	653943	28197	715138	720195	5057
Охорона здоров'я	0	667282	667282	0	169370	169370
Соціальний захист та соціальне забезпечення	15000	0	-15000	30000	0	-30000
Житлово-комунальне господарство	110000	183459	73459	167521	153616	-13905
Культура і мистецтво	298535	293935	-4600	338718	338718	0
Бібліотеки	56475	58020	1545	66802	67393	591
Палаци і будинки культури, клуби та інші заклади клубного типу	227060	220915	-6145	241916	241325	-591
Інші культурно-освітні заклади та заходи	15000	15000	0	30000	30000	0

Бізнес-економіка, фінанси, облік і аудит

Продовження таблиці 1.

Сільське та лісове господарство, рибне господарство та мисливство	0	15000	15000	0	5000	5000
Землеустрій	0	15000	15000	0	5000	5000
Всього	1462207	2391758	929551	1760492	2004453	243961

Джерело: розраховано авторами за даними Росошанської сільської ради.

Порівнюючи планові видатки Росошанської сільської ради за 2012-2013р. з уточненими, можна відмітити їх збільшення практично по всіх видах, лише зменшилися видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, яких фактично не було протягом досліджуваного періоду, в 2013р. зменшилися видатки на житлово-комунальне господарство на 13905 грн., в 2012 р. зменшилися видатки на культуру і мистецтво в розмірі 4600 грн., що пов'язано із зростанням видатків на палаци і будинки культури на 6145 грн. та видатків на бібліотеки в розмірі 1545 грн.

Не планувалися видатки на сільське та лісове господарство, рибне господарство та мисливство, а також землеустрій проте фактичне витрачання їх становило 15000 грн. та 5000 грн. відповідно в 2012-2013 р. р.

Не менш важливою складовою аналізу є аналіз фінансування видатків Росошанської сільської ради у розрізі функціональної класифікації за загальним фондом (див. табл. 2).

Таблиця 2. Аналіз фінансування видатків за загальним фондом Росошанської сільської ради за 2012-2013 рр.

№ п/п	Видатки	2012 р.			2013 р.		
		Уточнений план, грн.	Профінансовано, грн.	% виконання плану	Уточнений план, грн.	Профінансовано, грн.	% виконання плану
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Органи місцевого самоврядування	564759	553354,78	97,98	617554	602604,76	97,58
2	Освіта	653943	622692,49	95,22	720195	679615,86	94,37
2.1	Дошкільні заклади освіти	653943	622692,49	95,22	720195	679615,86	94,37
3	Охорона здоров'я	667282	666116,8	99,83	169370	169361,36	99,99
3	Житлово-комунальне господарство	183459	118421,88	64,55	153616	54267,03	35,33
4	Культура і мистецтво	293935	202432,33	68,87	338718	222750,95	65,76
4.1	Бібліотеки	58020	57548,3	99,19	67393	59132,99	87,74

Продовження таблиці 2.

4.2	Палаці і будинки культури, клуби та інші заклади клубного типу	220915	138178	62,55	241325	150192,96	62,24
4.3	Інші культурно-освітні заклади та заходи	15000	6706	44,71	30000	13425	44,75
5	Сільське та лісове господарство, рибне господарство та мисливство	15000	15000	100	5000	5000	100
5.1	Землеустрій	15000	15000	100	5000	5000	100
5.2	Програми в галузі сільського господарства, лісового господарства, рибальства та мисливства	0	0	0	0	0	0
	Всього	2391758	2178018,28	91,58	2004453	1733599,96	86,49

Джерело: розраховано авторами за даними Росошанської сільської ради.

Фактичне виконання видатків загального фонду Росошанської сільської ради в 2012 р. становило 91,58%, проте 2013 р. зменшилося до 86,49%. При цьому 100% фінансування було в сільському та лісовому господарстві, рибному господарстві та мисливстві. Практично повністю профінансовано охорону здоров'я на 99,83-99,99%, бібліотеки на 99,19-87,74%, органи місцевого самоврядування майже на 98%, освіту, а саме дитячі садочки на 94-96%, заклади культури та мистецтва на 68,87 в 2012 р. та 65,76% в 2013р., житлово-комунальне господарство на 64,55% в 2012р. та 35,33% в 2013 році.

В цілому фінансова криза в країні вплинула на процес фінансування бюджетних установ, що зумовлено зменшенням надходжень до бюджету.

Як видно з дослідження, бюджетні установи, для посилення надходжень крім основної діяльності, яка фінансується за рахунок коштів загального фонду бюджету (тобто платників податків), можуть і повинні провадити господарську діяльність, надавати платні послуги, доходи від яких спрямовуються до спеціального фонду.

1) бюджетні призначення на видатки за рахунок конкретно визначених джерел надходжень;

2) гранти або подарунки (у вартісному обчисленні), одержані розпорядниками бюджетних коштів на конкретну мету;

3) різницю між доходами і видатками спеціального фонду бюджету [2].

Отже, до спеціального фонду кошторису повинні відноситися кошти, що надійшли на відповідну мету та розподіляються за повною економічною класифікацією на здійснення відповідних видатків згідно із законодавством, а

Бізнес-економіка, фінанси, облік і аудит

також на реалізацію пріоритетних заходів, пов'язаних з виконанням установою основних функцій [2, ст. 13].

Для забезпечення своєї діяльності будь-яка бюджетна установа складає індивідуальні кошториси й плани асигнувань за кожною бюджетною програмою (функцією), яку вона буде виконувати, наприклад, для надання послуг населенню тощо. В цьому випадку автори рахують за доцільне провести оцінку фінансування видатків не лише по загальному, але і по спеціальному фонду Росошанської сільської ради в табл. 3.

Таблиця 3. Аналіз фінансування видатків за спеціальним фондом Росошанської сільської ради за 2012-2013 рр.

№ п/п	Видатки	2012 р.			2013 р.		
		Уточнений план, грн.	Профінансовано, грн.	% виконано плану	Уточнений план, грн.	Профінансовано, грн.	% виконання плану
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Органи місцевого самоврядування	3440	1661,2	48,29	2520	660	26,19
2	Освіта	193378	221182,34	114,38	45328	42291,2	93,30
2.1	Дошкільні заклади освіти	193378	221182,34	114,38	45328	42291,2	93,30
3	Охорона здоров'я	0	14447,59	0,00	0	677,38	0,00
3	Житлово-комунальне господарство	14419	0	0,00	12468	0	0,00
4	Культура і мистецтво	6760	33088,16	489,47	5840	2840,75	48,64
4.1	Палаци і будинки культури, клуби та інші заклади клубного типу	6760	33088,16	489,47	5840	33088,16	48,64
5	Будівництво	-	-	-	604051	672810,04	111,38
5.1	Капітальні вкладення	-	-	-	551523	650010,2	117,86
5.2	Розробка схем та проектних рішень масового застосування	-	-	-	52528	22799,84	43,41
6	Сільське та лісове господарство, рибне господарство та мисливство	-	-	-	22000	22000	100,00
6.1	Землеустрій	-	-	-	22000	22000	100,00
7	Транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатика	-	-	-	71135	0	0,00

Продовження таблиці 3.

8	Цільові фонди	74252	70941,91	95,54	162545	42649,41	26,24
9	Цільові фонди, утворені Верховною Радою автономної Республіки Крим, органами самоврядування і місцевими органами виконавчої влади	72652	70941,91	97,65	155043	36939,41	23,83
	Всього	389800	426160	109,33	925887	783928,78	84,67

Видатки по спеціальному фонду Росошанської сільської ради були профінансовані на 109,33% в 2012р. та на 84,67% в 2013р., тобто в останньому році було недофінансування видатків, що викликано кризовою ситуацією в країні.

Найбільше перефінансування видатків було у 2012р. в сфері культури і мистецтва майже у 5 разів, так як планова сума склала 6760 грн., а фактичне фінансування – 330858,16 грн. Відсоток фінансування дошкільних закладів освіти в 2012р. становив 114,38%, проте в 2013р. знизився до 93,3%.

В 2012 році на відміну від 2013р. планувалися видатки на будівництво, транспорт, сільське господарство, рибне господарство і мисливство.

За спеціальним фондом створюються цільові фонди, які не мали 100% фінансування, а лише на 95,54% в 2012р. та 26,24% (42649,41 грн.) в 2013р.

На рівні місцевих бюджетів створюються цільові фонди, утворені Верховною Радою автономної Республіки Крим, органами самоврядування і місцевими органами виконавчої влади величина яких становила в 2012р. – 70941,91 грн., в 2013р. – 36939,41 грн., а їх фактичне фінансування склало 97,65-23,83% відповідно.

В цілому рівень виконання планових річних показників, затверджених Росошанською сільською радою в 2012 році є вищим ніж в 2013р.

Основною причиною недофінансування видатків місцевих бюджетів є відсутність коштів у державній скарбниці та якість бюджетного планування.

Тому, органи місцевого самоврядування були змушені з метою виправлення прорахунків в плануванні доходної бази місцевих бюджетів отримувати позики для забезпечення бюджетної сфери фінансовими ресурсами.

З метою запобігання таких явищ у майбутньому автори рахують за необхідне внесення на законодавчому рівні змін до Бюджетного кодексу України (щодо удосконалення механізму планування Міністерством фінансів України доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів), які дали можливість списати борги місцевих бюджетів, вилучити взагалі поняття середньострокова позика і передбачити надання з державного бюджету додаткових дотацій на суму невиконання у відповідному звітному періоді розрахункових обсягів кошика доходів місцевих бюджетів, за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку [3; 8].

Аналіз показує, що дефіцит місцевих фінансів є зручним засобом приховування дефіциту державного бюджету. Передаючи на місцевий рівень видатки без адекватного фінансового забезпечення, уряд знімає з себе значний обсяг зобов'язань, які залишаються не профінансованими або оплаченими за рахунок власних доходів чи запозичень місцевих бюджетів. Перспектива поступового врегулювання бюджетних проблем місцевого

самоврядування може враховуватись виключно через проведення бюджетної реформи, через децентралізацію фінансів.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Дослідження авторів засвідчують, що головним у розв'язанні проблеми зміцнення фінансової незалежності місцевого самоврядування в Україні є децентралізація фінансів.

Проблемним залишився той факт, що місцеві органи влади так і не отримали достатньої інституційної автономії в ухваленні рішень.

Вирішення цих проблем можливе за рахунок:

- 1) надання більшої управлінської свободи місцевій владі;
- 2) створення дієвих механізмів перевірки якості надання місцевих послуг, через які центральний рівень міг би пересвідчуватись, що в делегованих функціях досягнуто очікуваних показників успішності та дотримано національних стандартів якості;
- 3) розмежування витрат органів місцевого самоврядування на виконання делегованих державою і власних повноважень;
- 4) визначення схеми витратних повноважень місцевих бюджетів у конкретних галузях бюджетної сфери (окремі витрати на забезпечення функціонування закладів освіти, охорони здоров'я, культури і мистецтва, соціального захисту і здійснення заходів у відповідних сферах).

Врахування результатів дослідження авторів можуть бути для наукового підходу необхідною умовою для реалізації власної фінансової компетенції органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бюджетне забезпечення територіальних громад України: тенденції останніх років [Електронний ресурс] / [Мякоход В.М., Пархоменко В.Г., Рабошук Я.О., Слобожан О.В., Томнюк О. Є.]: під ред. Пітцика М.В. // Галузевий моніторинг. – 2012. – №9. – Режим доступу: <http://dialogueauc.org.ua/sites/all/sites/dialogueauc.org.ua/files/files/mon9.pdf>
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Держбюджет-2013 – дежавю «покращення» [Карабутова В.В., Новаковський Л.Я., Пархоменко В.Г., Рабошук Я.О., Слобожан О.В., Томнюк О. Є.]: під ред. Пітцика М.В. // Галузевий моніторинг. – №10. – с. 5-10.
4. Місцеві бюджети - круте піке триває... [Карабутова В.В., Пархоменко В.Г., Рабошук Я.О., Слобожан О.В., Томнюк О. Є.]: під ред. Пітцика М.В. // Галузевий моніторинг. - №13 – с. 11-16.
5. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР (з наст. змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
6. Ільяшенко В. А. Бюджетне фінансування органів місцевого самоврядування України / В. А. Ільяшенко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – № 4. – С. 117-122.
7. Сенюк Г.А. Забезпеченість місцевих бюджетів фінансовими ресурсами в умовах нового бюджетного законодавства / Г.А. Сенюк // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2010. – №1(2). – С. 105-111
8. Місцеве самоврядування в Україні 2013 рік [Електронний ресурс] / [Карабутова В.В., Пархоменко В.Г., Рабошук Я.О., Слобожан О.В., Томнюк О. Є.]: під ред. Пітцика М.В. – Режим доступу: <http://dialogueauc.org.ua/content/stan-mistsevogo-samovryaduvannya>.